

LAKE, MORGAN ISLWYN (1925 - 2018), gweinidog a heddychwr

Enw: Morgan Islwyn Lake
Dyddiad geni: 1925
Dyddiad marw: 2018
Priod: Gwyneth Mary Lake (née Morris)
Plentyn: Cynfael Lake
Plentyn: Llinos Lake
Plentyn: Heledd Lake
Plentyn: Dewi Lake
Plentyn: Llŷr Lake
Rhiant: David Morgan Lake
Rhiant: Annie Jessie Lake (née Griffiths)
Rhyw: Gwryw
Galwedigaeth: gweinidog a heddychwr
Maes gweithgaredd: Crefydd
Awdur: Pryderi Llwyd Jones

Ganwyd Islwyn Lake ar 14 Mawrth 1925 yng Nglasfryn, Llanwnda ger Wdig yn Sir Benfro, yn un o dri o blant i Morgan David Lake (1885-1982), prifathro, a'i wraig Annie Jessie (g. Griffiths, 1894-1955). Roedd ei dad-cu ar ochr ei fam, Ebenezer Griffiths, yn un o'r rhai a sefydlodd Ebeneser, yr achos Annibynnol yn yr ardal, yn 1928. Wedi Ysgol Gynradd Enner - ble roedd ei dad yn brifathro - aeth Islwyn i Ysgol Sir Abergwaun (1935-43), ac o astudio'r Gymraeg yn y chweched dosbarth daeth yn drwm dan ddylanwad ei athro [D. J. Williams](#), ac yr oedd D. J. Bowen (1925-2017) ymysg ei gyfeillion. Bu gweinidog capel ei blentyndod, y Parch. Irfon Samuel, a D. J. Williams yn ddylanwadau oes arno fel heddychwr ac aelod gweithgar o Blaid Cymru.

Cofrestrodd Islwyn Lake fel gwrthwynebydd cydwybodol ac ymuno ag Uned Ambiwlans y Crynwyr yng Ngwlad Belg yn 1944-5 a chael ei garcharu am gyfnod gan yr Almaenwyr. Mae tystiolaeth am ei ddewrder ac am ei agwedd gymodlon ddi-drais yn ystod y cyfnod hwn, ond ni soniai Islwyn ei hun am hynny. Yn ystod ei flynyddoedd ym Mangor yn paratoi ar gyfer y weinidogaeth, dyfnhau wnaeth ei argyhoeddiad dan ddylanwad rhai fel yr [Athro Gwilym Bowyer](#) a'r genhedlaeth arbennig o fyfyrwyr oedd ym Mangor gyda'i gilydd ar ôl y rhyfel. Pa fu Islwyn farw yn 2018 ef oedd yr olaf o'r genhedlaeth arbennig honno o weinidogion yr Annibynwyr yng Nghymru a'u pwyslais ar heddychiaeth, cymod ac undod. Yn y brifysgol ym Mangor (ble graddiodd yn BA a BD, 1946-53) y cyfarfu Islwyn â Gwyneth Mary Morris (1926-2020); priodwyd hwy yn 1953 a ganwyd iddynt bump o blant, Cynfael, Llinos, Heledd, Dewi a Llŷr, a chael, yn ddiweddarach, nifer fawr o wyrion a gorwyrion.

Cafodd ei ordeinio yn 1953 a bu'n weinidog yn Nhreorci 1953-63, Tanygrisiau, Blaenau Ffestiniog (ynghyd â Bethania, Manod) 1963-70, Fforest-fach, Abertawe 1970-82, a Machynlleth (y Graig ynghyd â Phenegoes, Aberhosan a Llanwrin) 1982-90 pan ymddeolodd a symud i Borthmadog. Roedd yn bregethwr goleuedig ac yn fugail ffyddlon, a'i ysgwyd llaw gref a

chynnes yn arwydd o'i bersonoliaeth gadarn ac addfwyn. Bu Cymdeithas y Cymod a'i neges o heddwch yn ganolog i'w fywyd hyd y blynyddoedd olaf yng nghell y Gymdeithas ym Mhorthmadog, ac fe'i hanrhydeddwyd am gyfraniad oes i heddwch. Bu'n Gadeirydd Cenedlaethol y Gymdeithas ac mae iddo le amlwg yn ei hanes. Er bod ei heddychiaeth wedi golygu gwrthwynebiad o fewn rhai o'i eglwysi, yr oedd Islwyn yn barod, nid yn unig i brotestio yn erbyn militariaeth a rhyfela, ond hefyd i weithredu o blaid y ffordd ddi-drais.

Bu'n Olygydd *Y Tyst* (wythnosolyn yr Annibynwyr), yn Gadeirydd Adran Genhadol yr eglwys fyd-eang ac yn Llywydd Undeb yr Annibynwyr Cymraeg ym Mhorthmadog yn 1991. Cyhoeddwyd ei anerchiad i'r Undeb y flwyddyn honno ar thema undod a chymod fel rhodd ('*Ymateb i'r Ysbryd*'), a hefyd nifer o erthyglau ganddo.

Gweinidogaeth dawel, gadarn oedd un Islwyn Lake, heb dynnu sylw ato'i hun a heb geisio poblogrwydd. Gweinidogaeth y proffwyd tawel, nid y llais uchel, ydoedd.

Bu farw Islwyn Lake yn Ysbyty Alltwen, Tremadog ar 25 Tachwedd 2018 yn 93 oed.

Awdur

Pryderi Llwyd Jones

Ffynonellau

Gwybodaeth deuluol

Adnabyddiaeth bersonol

D. Ben Rees (gol.), *Dilyn Ffordd Tangnefedd: Canmlwyddiant Cymdeithas y Cymod 1914-2014* (Lerpwl 2015)

Dolenni Ychwanegol

VIAF: [19175291](#)

Wikidata: [Q110160973](#)

Dyddiad cyhoeddi: 2021-12-17

Hawlfraint Erthygl: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/>

Mae'r Bywgraffiadur Cymreig yn cael ei ddarparu gan Lyfrgell Genedlaethol Cymru a Chanolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru. Mae ar gael am ddim ac nid yw'n derbyn cymorth grant. Byddai cyfraniad ariannol yn ein helpu i gynnal a gwella'r wefan er mwyn i ni fedru parhau i gydnabod Cymry sydd wedi gwneud cyfraniad nodedig i fywyd yng Nghymru a thu hwnt.

Ewch i'n [tudalen codi arian](#) am ragor o wybodaeth.

